

TÜNDÉR ÚJJAK

a Divat Újság melléklete

SZERKESZTI
TREITZ PÉTERNÉ

XV. ÉV.

BUDAPEST, 1908. JUNIUS.

2. SZÁM.

Festés durva vászonra.

A nyári idényben többek kérdésére felelve kissé bővebben és általánosabban szólunk a vászonfestésről, gyakran lévén szükség nyaralókban vagy falun ilyesmire. Roletták, kerti ernyők vagy veranda butorzat díszítésére és egyes párnákra felette alkalmas ez a festés. A fő dolog benne az, hogy akár veri eső vagy szél, süti a nap, ez mind ne ártson meg neki. A rolettára vagy egyébre szánt vásznat lehetőleg kifeszítjük és az átszurkált mintát fekete grafit- vagy szénporral átszórjuk. Ha több ideig tart a munka, célszerű egy hegyes hajecsettől vízfestékekkel utána húzni a körvonalakat, hogy el ne dörzsölődjenek. De ha azonnal hozzá foghatunk és egy-két nap alatt be is fejezzük, akkor ez felesleges. Szerezzünk be néhány tejüveg lapot és olyan dörzsölőt, a melyet a majolika- és porcellánfestésnél szoktunk használni. Néhány portesték egy üveg lakk, dramar lakk vagy egyéb könnyen száradó kence, néhány csepp terpentín, egy csomó sörteecset, ennyi az egész, a mire szükségünk van. A festék a legközségebb minőségű lehet, kapni por alakban vagy apró cukorsüveg alakban.

Nagy mennyiségben lévén szükségünk festékre, nem is kell finomabbat venni. A hozzá kevert terpentín és lakk megadja tűzét, fényét és tartosságát. Nagyon jól dörzsöljük el és az egyszínből szükséges

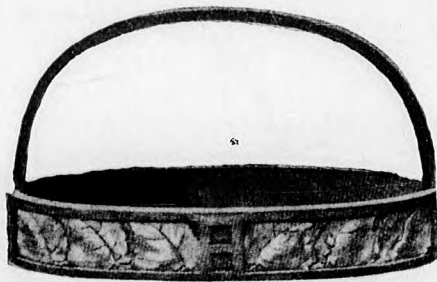
adagot vegyük lehetőleg egyszerre, hogy egyenlő legyen.

Legcélszerűbb ha előbb egy színnel befestjük a megfelelő részeket és csak azután keverünk másik színt.

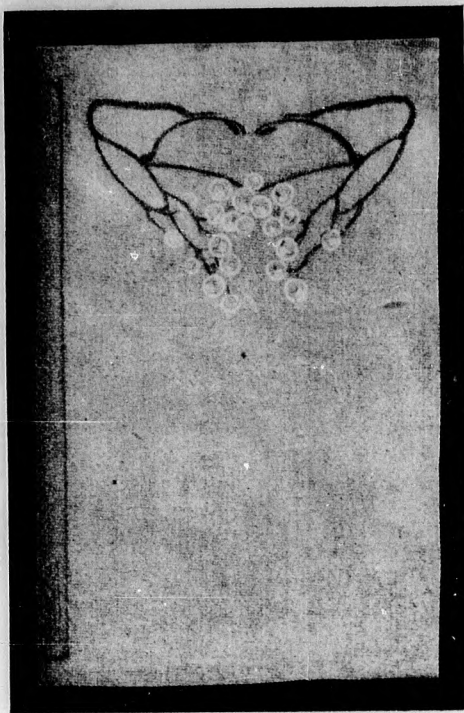
Például van egy cseresznyés minta ágakkal, zöld levelekkel. Ekkor felkeverjük a világos piros szemekre való színt, utána a sötétebbet, majd két árnyalat zöldet a leveleknek és egy barnát az ágaknak. Miután nem árnyalunk, silhuetszerűen kezeljük a legtöbb mintát. A nagy kerti ernyők festése kissé fáradságosabb. Kifeszítjük és szabadban, vagy egy szoba sarkában elhelyezzük a földre állítva és úgy járjuk körül a festékekkel. Kerti butorok párnáit is ilyen formán díszíthetjük; az így festett holmi mosható és helyes kezelés mellett tartós és eltűri, még ha szapannal dörzsölik is.

Ha nem sajnáljuk a fáradságot, finomabbra rajznál árnyalva is festhetünk. Ez esetben keverjük ki több árnyalatot, szürkés, kékes tónusokat és japáni modorban fessük könnyedén a mintát, majd erősebben, majd halványabban.

Az árnyékkép, a tréfás jelenetek szintén kedves dolgok e célra. Gyermekeknek szánt butorathoz állatok, cicák, madarak stb. alkalmazhatók, vagy kedvence meséikből vett alakok.

Gyümölcs- vagy kenyérbosár.

Bőr írómappa.

Vannak minták, melyeket ismételve alkalmazunk, vagy nagyobb területen folytatólag az elsőt újra kezdjük. Ilyen dolgoknál mint például a veranda falának burkolatánál és friezeknél sablont is készíthetünk ólomlapból, vagy sablonpapírból és akkor a festéket nagy ecsettel csak átdörzsöljük.

De alkalmazhatunk falburoknak finom gyékényt is, fent keskeny friezzel díszítve.

Igen eredeti dolog. Gyékényt kapunk a Tápé községben (Szeged mellett) levő gyékényfonó-telepen.

Amatőr-gyűjtemények kiállítása és a wieni porcellán.

(Vege.)

A szász királynak tetszetek az edények és e fölött való örömeben el is feledte az aranyat és Böttgert újabb kísérletezésre sarkalta. 1700 legelején az akkori parókás viselethez hajport (pudert) használtak; csupa véletlen következtében — talán a puderdobozba folyt víztől összeállt anyag keménysége és formálhatósága vezette rá — ebből a porból kezdett edényeket égetni a furfangos eszü Böttger. És ezuttal megvolt az arany! Nem a sárga, fényes nemes fém, de ennél még többetérő, finom, fehér, áttetsző, kemény porcellán. Az a puder a sokat keresett *kaolin-föld* volt, a porcellán főalkatrésze, melyet Aue közelében egy élelmes kereskedő áruba bocsátott. Itt nagy mennyiségben van meg ez a fehér agyag, mely a földpát málása folytán válik kaolinná.

Végre beváltotta Böttger a fejedelemnek hozzá fűzött reményeit, mert jövedelmet és pedig nagy jövedelmet, e mellett hirt, dicsőséget szerzett neki és magának is munkájával.

Micsoda esemény volt ez a fazekas-mesterségben! Milyen mozgalom támadt nyomában, művészek, mesterek, pénzemberek között! Az első kísérleteket Böttger Drezdában, a neki külön berendezett házában, az ugynevezett „Jungfernbastei” nevű házában végezte; ké-

sőbb Meissen mellett, Albrechtsburgban nagyszerű gyárat rendezett be a fejedelem, a hova Böttgert megtette igazgatónak. Meissen az ő finoman modellált edényeivel, gyönyörű szobrocskáival és izlésesen, stilszerűen díszített tárgyaival, miniatűr festményeivel nagy hirre vergődött. Talán 12 évig élvezte a bohém Böttger a dicsőséget, mikor még elég fiatalon 1719-ben meghalt.

A meisseni gyár tovább fejlődésével és annak remek készítményeivel nem foglalkozunk ezuttal, hanem rátérünk a bécsi porcellánra.

Meissent, az első porcellángyár színhelyét elképzelhetjük, mennyire megszállták a különböző népek kalandorai, ahol reméltek valamit Böttger titkából ellesni. Igérettek, csábítások folytak; úgy leskelődtek, a pénzsóvár gavallérok és dicsőségre éhes mesterek, mint a bárány körül a farkas. De őrizték is ám jobban, mint a mesebeli várat a sárkányok.

Falak, kerítések, rácsok, felhuzó hidak, árkok védték a gyárat; a munkásokat a legborzasztóbb esküvel kötelezték és az „arkimistákat” (a gyári kémikusokat) életfogytig tartó várfogsággal büntették, ha bármely gyári titkot elárultak. Volt azért köztük elég gazember, a ki jelentéktelen körülményt — sok hókus-pókusz közt — elárulva, egy csomó pénzt zsebelt be „a nagy készítmény titokért”. Persze egynek sem sikerült a valódi eljárást megtudni.

Hanem Böttger halála előtt tán két évvel az osztrák kormánynál hadbiztosi minőségben szolgáló holland származású du Paquiernek mégis sikerült a gyár belső munkatársai közül kettőt céljaira megnyerni. Az aranyozót és egy munkavezetőt; ők három és néhány tőkepénzes alapították meg a gyárat Wienben és így a gyár eleinte magánvállalat volt.

A gyár alapításához VI. Károly császár engedélyt adott, de segélyt nem, így ez akkor magánvállalat volt. Nagy kedvvel és ambícióval kezdte du Paquier a gyár vezetését két munkatársával, bár rengeteg nehézségeket kellett leküzdenie. Ebből az *első időszakból* származó tárgyakon még nincs jelzés és a felismerhetőség vajmi nehéz. Némely darabra a testő saját nevét vagy az évszámot írta, később W. (Wien) betűvel jelezték. (Általában nemcsak a bécsi porcellánra vonatkozólag — még ha hiteles jelzéssel vannak is ellátva, — tévedhetünk annak korát és a gyártmányt illetőleg, és a ki a különféle porcellánfajtákat az *anyag*, a *máz* és a *díszítés technikájáról* nem bírja megismerni, inkább ne is vegyen egyedül régi porcellánt, mert csaknem mindig megesalódik. Ha nincs megbízható szakembere, csakis hosszas tanulmányok és összehasonlítások után és saját kárán tanulhatja meg e tudományt.)

A du Paquier által vezetett gyár nem haladt előre, alig bírtak annyit termelni, hogy a kiadásokat fedezzék. A munkatársak nem kapták meg fizetésüket sem, mire a két Meissenből elcsalt ember megunt a dicsőséget és sok drága (tizenötezer forint értékű) minta és berendezés összetörése után megszökött. Ezáltal a gyár nagy válságba jutott. Miután a készítményeket sem tudta du Paquier pontosan, újra kezdett kísérletezni bámulatos kitartással. Nagynehezen sikerült neki egy olyfajta masszát előállítani, mely sokkal rosszabb volt, mint a meisseni, de mégis csak porcellánt szolgáltatott. Így érte meg a gyár fennállásának — mondhatnánk tengődésének — 25-ik évét, de adósságaiból kivergődni nem tudott. Wien városa majd 40.000 koronát ajánlott fel segélyül, de már akkor ez sem volt elég. Végre közbelépett az állam és az akkor fiatal császárnő, Mária Terézia elrendelte, hogy

vegyék meg a gyárat. Ez meg is történt 1744-ben, a mikor is százezer koronát fizettek ki érte, du Paquier pedig megtették igazgatónak.

Ez a *második korszak* kezdete. A gyártással még most is elég baja volt du Paquiernek, különösen a kaolin-föld nagyobb mennyiségben való szállítása okozott neki nehézséget. A két meisseni munkatárs hozott ugyan magával sok meisseni földet, de ez elfogyott, onnan már csak kis mennyiségben tudott kapni; hozatott Debrecenből is, de ez mind sokba került és körülményes volt. Addig míg közelebb nem találtak alkalmas földet, tíz munkással kezdte meg du Paquier a második korszakot, de hamarosan négyszáz munkás dolgozott a vezetése alatt. Ez időben az ugynevezett méhkasához hasonló (Bienenkorb) jelzést használták a porcellánon. Ez tulajdonképp a város címerének körvonala és fordított méhkasra emlékeztetett. A porcellán minőségére nézve az első korszakban inkább sárgás volt az alap és bár sok kínai rajtot használtak, de a legtöbb mégis XIV. Lajos izlésében készült. Gyakran használtak egy fajta vérvörös vasoxid festéket, mely e korszak tárgyait jellemzi. A második időszakban fehér porcellánt gyártottak; diszítésük a meisseni minták után készült rokokó izlésnek felel meg. A virágfüzés, aranyhálás, medaillonos minták, pásztorjelenetek, miniatűr képecskék e korból valók. Följegyezték, hogy különösen egy Herold nevű festő csinált ilyen szép apró képeket. Divatosak voltak a felirások, jelmondatokkal diszített csészek, vagy tányérok is. Német vagy francia nyelven írták a csésze tenekére vagy a tányérka körül: „Gott allein die Ehre, sonst Niemanden“ vagy (egy kakas rajza alá) „Quand ce coque chantera mon amitié finira“ és hasonlókat. Később keleti rajzokat is használtak és a késő-barokk nehezkesebb stílusát is feltaláljuk az edényeken. Domborműves gyümölcs- és virágfüzerek diszítik a tárgyakat és sajnos néha *tudisztatik* őket. Színekben sok változatosság van; gyakoriak a sötét alapon fekete, ibolya, vörösbarna színen élénk virágminták, szalagdiszítések. A seversi gyár mintáit utánozták ezek, de halványabb színekben bájos izlésben készültek. Már mint a színek elnevezése is mutatja, francia eredetű volt a „bleu royal“ szép sötétkék, a gyöngéd „rose Pompadour“. Gazdag virágdizsítás váltakozik ornamentarajzokkal, arany kacskaringós vonalak között.

Szegény, sokat küzdő du Paquier most már nyugodtan halhatott meg, mert sok fáradságának legalább eredményét látta. Jól ment a gyár munkája, jövője is biztosítva volt. Több helyen raktárakat állítottak fel, ugymint: Prágában, Brünben, Lembergben, Bródyban és Budán. Ennyire előkészített talajban és ilyen kedvező körülmények közt vette át Sorgenthal igazgató a gyár vezetését, kinek idejében emelkedett ugy a művészi, mint az anyagi siker legmagasabb fokára s világhírű nevet szerzett.

Ez a *harmadik korszak*. Ebből az időből maradtak ránk a gyönyörűbbnél gyönyörűbb műrekek, melyeket valaha

e téren alkottak. Sevres ezidőben rossz napokat él, a francia forradalom gátolja fejlődésében. Meissent a rokokó tartja fogva, mely stílus hatása alól nem bír szabadulni — csakis Bécs virággzik. Csupa művészek dolgoznak, eleveneszű, jóízű férfiak, a kiknek az igazgató mindenképp segítségükre van. Bámulatos, hogy emelkedik a megrendelések száma, alig tudnak eleget tenni a sok kérésnek. Minden országból a fejedelmek, főúri családok igyekeznek szükségleteiket Bécsből fedezni. Így pl. Kurokin hercegnek huszonnégyezer korona értékű megrendelést, Saurau grófnak tizenkétezer koronás készleteket csináltak. Az osztrák, lengyel, magyar főúri világ, az olasz hercegi családok és főúrak, mint Sforza, Pignatelli elhalmozzák megrendelésekkel. Sorgenthal a gyárat hatalmasan kibővíté, sőt a kaolinföldek mellett a Dunánál Passau közelében fiókgyárat is alapít. Itt iszapolták és készítették elő a gyár számára a nyers anyagot és a mellett közönségesebb házi használatra való edényt is gyártottak. Így a bécsi gyárban kizárólag művészi izléssel készült műdarabokat készítettek és arra rendkívüli nagy gondot fordítottak és fordíthattak is, mert megvolt hozzá minden kellék. A gyár mellé műipariscolát csatoltak. A művész-akadémia tanárai ott oktatták a munkásokat és művészeket.

A gyárban akkor kémikus minőségben alkalmazott Leithner sok nevezetes újítást talált fel, így egy gyönyörű szép kék színt állított elő, amit „Leithner Blau“-nak hívtak nevére. Legfontosabb azonban a *domboru aranyozás*. Ezt a módszert tulajdonképpen a francia Grenon találta fel, de Leithner feltűnést okozó módon kibővítette, mely szerint az aranyat domborműves rajzok alakjában alkalmazta. E módszer valószínűleg bécsi különlegességgé fejlődött. A bécsi aranyozást több aranyrétegből készítik. Az első aranyréteghoz való aranyporhoz több ömlesztő anyagot használnak, mint az utána következőkhöz. Talán öt-hat aranyréteget is raktak egymásra ennél a módszernél, de minden egyes réteget külön égették be és azután kicsiszolták fényesre ahátkövekkel és csak azután fes-

Gyermekszoba-sarok.

tették rá a következő réteget. E valódi bécsi-domborműves aranyozás utánzata úgy készül, hogy az alapot előbb fehér zománcfestékkel alárajkák és csak a felületét vonják be fényes arannyal. Meggyőződhetünk könnyen, ha ilyen domboru aranydiszítést látunk, vajjon valódi-e vagy utánzat? ha a felületen gyenge karcólást csinálunk.

A színek, a melyek a harmadik korszak tárgyait jellemzik, krém, csokoládébarna és különféle lusztrészínek. Ezek ama gyöngyházfényben csillogó tompa fényhatások, melyeket az olasz Gubbio-majolikákról lestek el. A lusztréfesték módszerét a mók is gyakorolták és remekművek diszítésére használták. Olaszországban újra feltalálták és különösen Gubbio város tünt ki ilyen munkákkal. A fémfényes (lustre és reflex metallique) mázzal bevont edények közt legszebbek a sárgás és kékes fényben, vagy rubin fémréz-színű reflexszel játszó. Fémekkel úgy diszítjük a porcellánt, hogy finom arany, ezüst, vagy platina fémport, könnyen olvadó bizmut üvegpórával, u. n. ömlesztő keverékkel vegyítjük és illó olajjal egy masszává dörzsölve, ecsettel a porcellánra kenjük. Égetés után a fémfelület még fénytelen és érdes, a fény csak ahatkóval való dörzsölésre jelentkezik. Ez a valódi aranyozás, ez sok fémet kíván ugyan, de sokkal tartósabb, mint a mostanában alkalmazott fényes aranyozás. Ha a különféle fémeknek gyantasavassóit bizmuth-nitráttal keverjük, levendulaolajjal vagy karbolsavval elegyítjük és ezzel fölmelegítve a porcellán diszítésére használjuk, akkor fémfényű lusztrészíneket kapunk a beégetés után. A valódi lusztrészin igen fényes és gyönyörű színjátéku. Ezeket a lusztrészíneket egymásközt lehet keverni is és így sok szép változatot kapunk. Fémfényű (lusztre) festésről már a *Tündér Ujjak* egy korábbi számában megemlékeztünk bővebben.

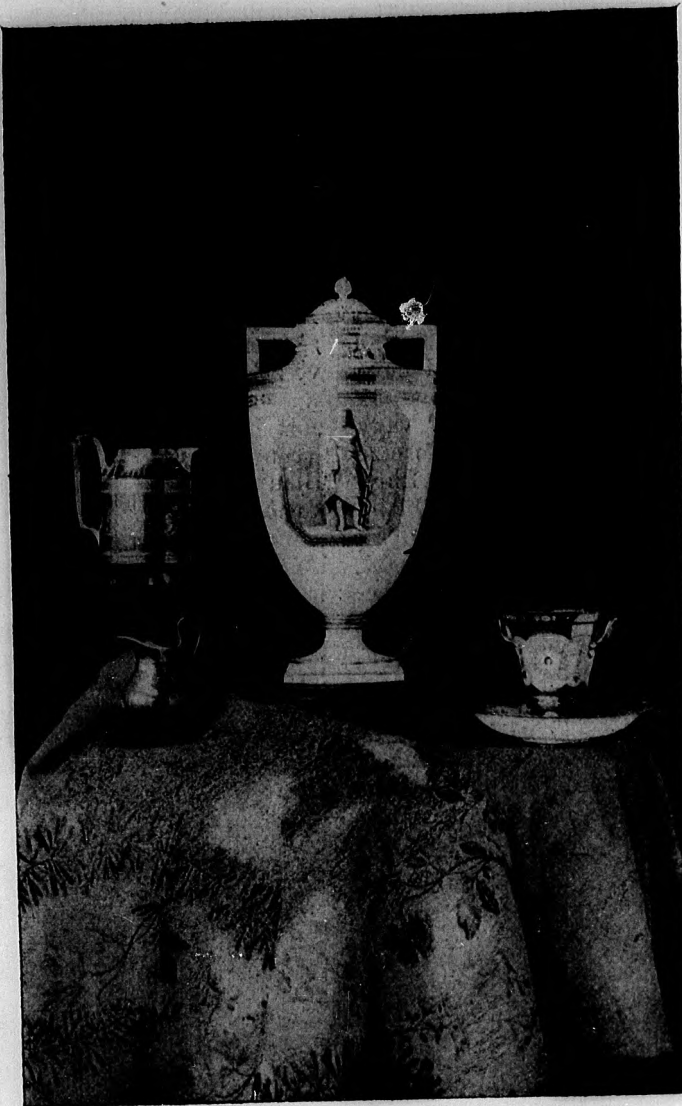
A legügyesebb virág- és genrefestők működtek a gyár e fénykorában. Különösen felemlítendő Grassi Antal, a kiváló szobrász, a ki 1784-ben lépett a gyár szolgálatába és az ő kezéből kerültek ki a híres „Alt Wien“ vázák, servicedarabok és szoborcsoportok. Ő neki köszönheti elsősorban a bécsi gyár az ausztriai határon túl terjedő hírét. Grassi működése valóban korszakalkotó volt. Modellálnak a tárgyakra alakokat, domboru gyümölcsfüzereket; készítenek életnagyságu

mellszobrokat a fehér fénytelen biskvit-porcellánból. Mintákat Olaszországból is sokat hoznak; a vatikáni loggiákban Rafael festményeiről, a föltárt Herkulánium és Pompei faldíszeiről elég minta akad. A genre- és virágfestést is nagyon művelik. Ebből a korból valók a cilinderalaku, egyenes oldalú csészék, a mit néha lábakkal és két füffel csináltak. Diszítésük virág, tájképek, gyermekképek stb. Érdekesekek az ugynevezett „solitaires“ (egy személyre) és „têtes-à-têtes“ service (két személyre); ez valóságos bécsi különlegesség volt. A használati tárgyak

közt látunk csészéket, tálakat, vajtartókat, fedeles spárgatálakat, gyümölcs-állványokat. Rengeteg sok a virágvázá, cukorka- és illatszertartók különféle alakja; hegedüket és órákat is sokat csináltak. Különösen a szép gyöngéd alapszínek adnak ennek az edénynek bájosságot. A halványzöld, kénsárga, halványkék, rózsaszín alappól kedvesen emelkednek ki virágcsoportok, medaillonba foglalt arképek, jelenetek. De nem ritka a sötétkék, barna, ibolya, sőt fekete alapon, a színes ág és virágfüzerek, az arannyal dusankevert ornamentok, inda- és növényrajzok.

Valóságos remekműveket alkottak e gyárban. E műalkotások fennmaradt részei most a muzeumok és néhány magán műkincsgyűjtő tulajdonában vannak. Nem azért gyártottak akkor tájt porcellánt, hogy üvegszekrényben üvegburok alatt őrizzék, hanem hogy kecsességükkel, szépségükkel ékesítsék a lakást és az asztalokat.

Az akkor is szokásos diszébenek különleges technikai és művészi asztaldiszettek kívántak; egész kerteket, szökőkutakat, palotát, piramisokat stb. építettek fel az asztalon, hogy a drága és ritka fogásokból álló ebédnek művészi foglalatja legyen. A cukor és viasz helyett, a miből ezelőtt ezeket a tárgyakat készítették, most a porcellánt használták fel. Ha az asztal megtelt a sok csillogó, ragyogó porcellán-ékeséggel, a melyet tükörüvegre helyeztek el és a sok viaszgyertya rávetette fényét a nyiló és illatozó virágok pedig illatukkal betöltötték a levegőt, valóban gyönyörűséges látvány volt. Sevresben pedig Pompadour hercegnő kívánságára plasztikus rózsákat készítettek, melyeket a legfinomabb illattal tettek szagossá. A király barátnője egész virágházat rendezett be ilyen porcellánrózsákból, Bellone nevű kastélyában;

„Alt wien“-i porcellánok.

olyan szépek és illatosak voltak ezek a virágok, melyeken üvegből készült harmatcseppek is csillogtak, hogy Flóra istenasszony eleven gyermekei sem lehetnek volna különbek.

A XVIII. század végén olyasmi történik, a mi a gyárra nagy hátránnyal jár. Tudniillik Észak-Csehországban a kaolinföldeket feltalálták nagy erdőség közepett. Ott két hatalmas tényező: az anyag és a fűtőszer van kéznél. Sorgenthalnak meg kellett érni, hogy ott engedélyt adtak egy gyár alapítására. Sorgenthal ezernyolczszázötben meghal és utóda Niedermayer Máté alatt kezdődik a *negyedik korszak* a gyár életében.

Egynéhány évig a gyár a régi nyomon haladt tovább, de az akkori politikai viszonyok lankasztólag hatottak a gyár további fejlődésére. Háboru, kolera mind nagy hatással volt rá; a bevétel mindig csekélyebb lett, úgy hogy már a kiadás annyi volt, mint a bevétel. Az angol fayence és a belföldi olcsó cseh porcellán okozta verseny megbénította a gyár működését és így a bécsi gyár lassacskán kénytelen volt leszállni anyagi és később művészi magaslatáról. Művészileg eleinte e korszakban is magas fokon áll, legfőbb ismertető jele az empir stílus.

Napoleon hazatért Egyiptomból, s új levegőt, benyomásokat hozott. Új minták: a komoly antikszobrok, színxszek, obeliszkek, egyiptomi ornament uralkodik a porcellánon is. Nehéz bronzutánzatokat készítenek. Néha alig lehet megkülönböztetni egyiket a másiktól. Agricola és Abel festők tányérjai drága pénzen kelnek. Daffinger miniatűröket fest. Készítenek óriási vázákat és asztaldiszeket; egy váza különösen szép példány „Páris ítélete” című képekkel gazdag dombor aranyozással. Egy asztaldisz gazdagon modelált csészéje gyümölcsfüzerekkel van díszítve és márványoszlopon nyugszik; négy szép Isten áll alatta: Bacchus, Vertumunusz, Flóra és Pomona; a sarkokon szarvakkal díszített színxszek ülnek. Az egésznek rendkívül művészi hatása van, az alakok kitűnően vannak modelálva és a gyöngéd színek és a gazdag aranyozás kellemes összhangba olvadnak össze.

Az ezután következő *ötödik korszak*: a hanyatlás korszaka, majdnem negyven évig tart, de ezt már csak lassu haldoklásnak lehet nevezni. Csinálnak ugyan szép darabokat is, de a művészet hanyatlak a gyárban. Alkalmazznak ügyes művészeket és technikailag képzett kémikusokat, a kik legjobb akarattal a porcellánmasszát agyonjavítják és a gyönyörű virágmintákból botanikát csinálnak. Készítettek katonai alakokat (a hadsereg összes alakjait) porcellánból. A király és királyné alakjai is gyakran szerepelnek a szobrokon

egyedül vagy párosával. Így küzdött a gyár ezernyolczszázhatvanötig, a mely évben az országgyűlés feloszlatta. Berlinben, Meissenben, Sevresben, Koppenhágában is voltak a gyárak életébe hasonló válságos idők. De ott ellent tudtak állni a bajnak és új korszakra ébredtek, új virágzásnak indultak. Bécsben azonban semmi sem mutatja a régi dicsőség helyét, mint egy utca, melynek neve: Porcellangasse.

Érdekes, a mit csak mostanában tudtunk meg, hogy mikor a gyárat feloszlatták, egy wienerneustadi gyáros, de Cente, sok mintát vett meg. Tudomást szerzett erről a bécsi Wahlis porcellángyáros, a kinek Londonban is az Oxfort-streeten nagy porcellánüzlete van és magához váltotta ezekből a még meglevőket. E gyönyörű mintákat Turn-Teplitzbe vitette és az ottani porcellángyárban nagy ambícióval hozzáfogott az utánzásukhoz. Nehéz feladat volt különösen a színeket megtalálni. Az eredmény (gyönyörű műdarabok) a Wahlis-féle bécsi porcellánüzlet egyik helyiségében voltak nemrég kiállítva. A kik szerencsések voltak ezt a nagyon érdekes kiállítást láthatni, legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak az „Uj-Alt-Wien” porcellánról.

Verandára való virágállvány.

Népies művészet.

— Komárommegyei *suprika*. —

Egy kis sorozatban rendre akarjuk venni a magyar népművészi munkáit, szép háziiparát. Megakarjuk ismertetni olvasóinkkal, fel akarjuk kelteni bennök az érdeklődést eziránt és akiben ez már megvan, ott fokozni akarjuk ezt az érdeklődést. Rá akarunk mutatni arra az eszközre, mellyel a népnek ebben az irányban való boldogulását elősegíthetnők.

Az idei londoni kiállításunkról azt mondják, hogy kissé elhirtelenkedve, készületlenül mentünk bele. Pedig hát az volt a cél, hogy meg-

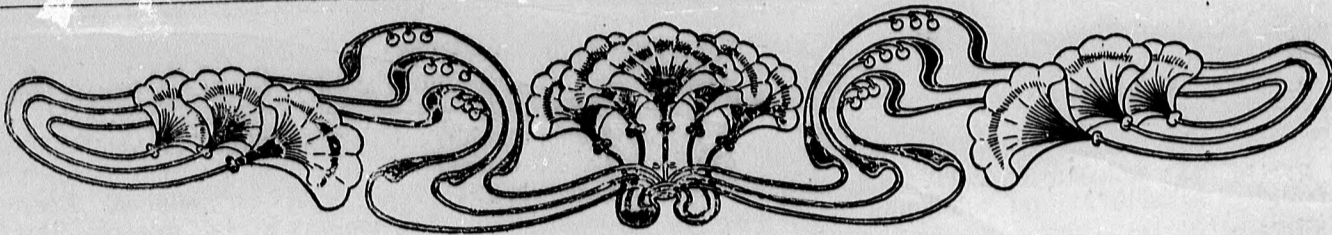
mutassuk egy másik nagy nemzetnek, hogy mit tudunk, ez pedig nagy dolog. Am hogy ezt kellőképpen megtehessek, az sok fáradságot, időt és mindenképpen pénzt igényel.

Bár az angolok nagy rokonszenvvel viseltetnek irántunk, mégis talán sok jóakaratot és elnézést kell ezuttal gyakorolniok.

Egyébként a kiállításnak a megítélése nem tartozik ránk. Bennünket ebben a keretben a magyar háziipar érdekel és ebben igazán gyönyörű anyagot sikerült összeállítanunk. És ezek a magyar különlegeségek bizonyára nagy sikerre számíthatnak.

Lelkes magyar asszonyok a lehető legrövidebb idő alatt igazán gazdag gyűjteményt szedtek össze a kiállítás céljaira.

Ami csak felkutatható volt, abból, a mivel a nép

asszonyai, férfiai foglalkoznak, mindenből ment mutató Angliába, sőt némelyikből majd egy kis kiállításra való anyag.

A sok szép holmi között annyi eredeti dolog volt, hogy nem is tudjuk melyiknek ismertetésével kezdjük?

Lássuk mindenképp előt a vászonneműeket. A komárommegyei szálhuzásos suprikált munka egyike a legérdekesebb népiparunknak. Réges régi foglalkozása ez a komárommegyei Hetény, Szt.-Péter és szomszédos falvaknak; a lányok a jegykendőjüket, vagy a fejrevalót likacsosra szegték be. Nem tanította őket rá senki, hanem nemzedékről nemzedékre átöröklődött ez.

Később aztán, ha az egyik vagy másik megszorult, eladta kendőjét, és ezzel ismertté tette a maga kézimunkáját, még kapott rendelést is és ekkor már különféle mintákat eszelt ki.

„Mesterkéltségre kivarrásnak“ is nevezik. A mikor megkérdeztem, hogy miért teszik minden öltés elnevezés után a „mesterke“ szót, találoán feleltek: „Már kérem nagy mesterség azt a sok öltést kicsinálni“.

Amint hire ment, hogy a mesterkével pénzt lehet keresni, hozzá fogott apraja, nagyja és folyt reggeltől estig az öltögetés. Téli időben még az apjuknak is kellett a szálát huzni, a szitakéregre feszíteni a patyolatot, hogy aztán az asszonyok és lányok kivarrhassák. Sok helyen még a kisebb fiukat is befogják a munkára, a kik még másképp nem tudják megkeresni a kenyerüket.

Igy aztán rövid idő alatt halomra gyűlt a munka. Akadt köztük mindig egy-két szemre való ügyes asszony, a ki a beszédével is meg tudta magának szerezni a feltétlen bizalmat. Őt küldték aztán utra, megrakodva szép holmival és mindenféle jó tanácsal. Rendesen kettésében járnak még most is „kofázkodni“, a mint mondják. Nehéz sor ám az! A felpipézett fejjel, a sok rendbéli ráncos szoknyával, magas sarku csizmában járni a város kemény követ, róni a házakat; kínálni beszélni! Még a legjobb beszélőke is beléfárad ebbe.

De halálra fárad ebbe, a szabad levegőhöz, a ruganyos földhöz szokott parasztasszony. Sok helyütt ridegen elutasítják, másutt csak szóval tartják, nézik forgatják a portékát és csak nem fogy a nagy batyu, nem gyűlik a pénz. Ezalatt pedig az ember otthon van magára, a gyerekekkel; a jószág is megsínyli, hogy az asszony nincs itthon és hozzá még az is megesik, hogy bár csupa uri dáma nézegette a holmit, egy-két darab mégis elveszett.

Sok ilyen kétségbeesett kirándulásról tudok, a mi elkedvetlenítette őket a munkától. Már szívesebben adták kevesebb pénzért is valamely közvetítőnek, csak hogy magának ne kelljen házalnia vele. Az ilyen közvetítő persze tőle telhetőleg kihasználja a szegény nép szorultságát, együgyűségét. Tudok több esetet, melyek közt olyan is van, mely valóságos felháborító: egyik mágnás asszonyunk rendelt a közvetítőnél ezer darab zsebkendőt forintért darabját, anyaggal együtt. A közvetítő csak harminc krajcárt fizetett egyenkint

és azzal biztatta az asszonyokat, hogy ha sok munkát akarnak, olesón kell dolgozniok. Talán így tartott volna ez sokáig, ha véletlenül el nem panaszolja az egyik asszony, hogy van most rendelés sok, de kevés benne a köszönet.

Ilyen esetek buzdítják a Komáromi Leányegyesület néhány lelkes tagját, hogy kezükbe vegyék a szegény nép ügyét. Azóta a legnagyobb önzetlenséggel közvetítik évek óta a fővárosi kereskedőkkel és a külfölddel az árusítást. Megrendelések mindig igen sok, és az asszonyok csak a legsürgősebb mezei munka idején hagyják abban a varrást, különben mindig van elegendő keresetök.

Meg is látszik a vidéken a jó mód; építkeznek, adósságaikból kivergődnek és anyagilag is gyarapodnak, a becsületes munkájuk után.

Télen a Védő-egyesület tanítónőt is küld nekik, hogy új mintákra tanítsa őket. Ezeket az ujonnan tanult mintákat ők „új módi mesterkének“ nevezik. Egyáltalán találoán nevezik el az öltéseiket.

A legrégebb és legegyszerűbb az, melyikkel a szegélyt *felszedik*, ezt: „buzaszemnek“ hívják. Cifrább már a „borsólyukas“, a „vizfolyásos“. A „mosólapátos“ igen „veszélyes“, de tartós öltés. Attört és többnyire sarokba huzódik. A „kis pók“, a „cifra és nagy pók“, „sűrűn pók“ mind rendkívül megfelelő elnevezés.

A „rúzsás“ (rózsás), „cipós“ (kicsi dagadt kenyérhez hasonló kiemelkedés), „hálószeres“, „rostás“, „borsó a kockában“ mind régi mesterké elnevezése.

Ujabb tudnak mindenféle csipkeöltést; „vezetik“ a kirajzolt irány után, áttörök a legfinomabb anyagot kreppet, fodorvásznat, szerbvásznat, batisztot bámulatos ügyességgel egész toalettokra, bluzokra stbire.

Ma már nem kell őket féltetni, ha a fővárosba jönnek; biztos helyekre mennek, viszik a sok megrendelt munkát haza, félnap alatt megjárják az ismert házaikat és tömött erszénnyel indulnak hazafelé.

Hazánk nem egy vidékén van még a komárommegyeihez hasonló értékes népies művészet kezdetleges állapotban. Vagy nem tudják kellőképp értékesíteni, vagy talán tökéletesíteni is kellene valamely irányban. Am ki tudja ha lenne elég megrendelésük, nem tudnának-e ők is szépet alkotni.

Ezeket az okokat kötelességünk kikutatni és sürgősen intézkedni, hogy szervezéssel helyes irányba tereljük a dolgot.

Minden magyar asszony szent kötelességének tartsa, ha közelében bármily — tán már elvesző — háziipari foglalkozásról tudomása van, hogy azt felkarolja, fejlessze és feltámassza, ha elveszőben van és ezt minden a rendelkezésre álló eszközzel.

Ez lesz a feladata mindenképp a Magyar Háziiparegyletnek, mely Batthyány Lajosné grófnéval az élén rövidesen megalakul és hogy mennyire megfelel majd ennek a feladatának, az abból is kilátszik, hogy a grófné a ki a magyar háziipar felkarolásának a kezdeményezője, már eddig is hihetetlen eredményt ért el az ő fáradhatatlan kis gardájával.

A munkák leírása.

A minták ábrázolása.

A kik nem gyakorlottak a szabadkézi rajzban, azokkal közöljük az ábrázoláshoz szükséges utasításokat is. A mintáknak ábrázolása a festendő anyagra különböző. Mindig attól függ, mire akarjuk átvinni. Porcellánon, majolikán akkor legszebb a rajz, ha ónpapíron szurjuk át a mintát finom tűvel. Miután pontosan ráigazítottuk a simulékony staniolt, grafitporba mártott vattával többszörösen átkeféljük és ezután konturfeketével az ismert módon kirajzoljuk. Ez az átszurkált rajz eljárása a bársonyfestéshez is használható, világos bársonyra grafitporral, sötétre krétopporral dörzsölünk át. Selyemre, fára pedig legcélszerűbb előbb egészen áttetsző kopirpapírra vagy vászonra ábrázolni a mintát és akkor a vászon alá fekete (fehérhátú) grafitpapírt téve kötőtűvel, finomra hegyezett írónnal vagy rajztűvel átnyomni. Sötét selymekhez fehér grafitpapírt veszünk. Végül megemlítjük a gáz, krepdösín, fal de kossz, egyáltalán az áttetsző szövetekre való rajzolást, mely a legkönnyebb, mert csak ráfektetjük a szövetet a rajzra és finom vonásokkal utána húzzuk. Ez utóbbiaknál különösen ügyeljünk a rajzra, mert a megtörtént hibákat nehéz kijavítani.

Gyümölcs- vagy kenyérkosár.

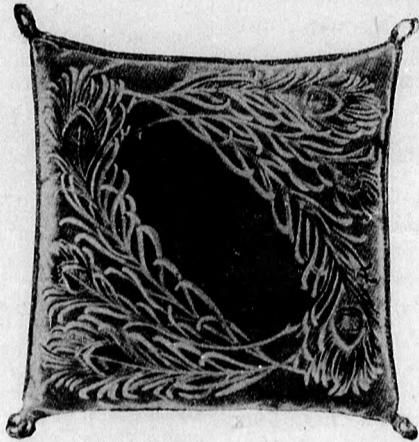
A reggeli asztalt se hanyagoljuk el és igyekezzünk mindig valami kedves kis új dologgal szépíteni. Sok helyen a csinyra semmi sulyt se vetnek és a süteményt, kenyeret, vagy gyümölcsöt csak úgy tessék-lássék módon teszik az asztalra. A gondos háziasszonytól s a megállapított házirendtől függ, hogy ez ne így legyen. Ne engedje, hogy ne terítsenek meg szépen, vagy terítsen meg maga, ha nincsen arra való cselédje, mert ezzel is hozzá járulhat, hogy a gyermekei a rendet, a szépet megszokják és néha a legkisebb dolognak is nagy jelentősége van. A kis faragással, vagy égetéssel diszitett kosárkát egy-két koronából előállíthatjuk.

Bőr irómappa. Készen kidolgozott bőrmappákat néha jutányosan vehetünk, de akkor vágással, vagy domborítással nem diszithetjük, miután elsőnek szilárd sima alap, a másodikkal pedig a bőr bal fele kell. Marad azonban annyi más diszitő technikánk, amivel gyorsan és tetszetősen emelhetjük a bőr üres felületét. Mai rajzunk egy ilyen kis diszitést mutat benyomással és pácolással.

Gyermekszoba-sarok. Sokat hangoztatjuk, hogy a gyermekeknek berendezett szoba nagy sarokszoba legyen; és erre legyen legtöbb gondunk a lakás beosztásánál; mégis legtöbbet a kicsinyek jogai ellen vétének. Tisztelet a kevés kivételnek, de legtöbb helyen nagyon mostohán bánnak el evvel a kérdéssel. Bámulatos nemtörődomséggel és még bámulatosabb lelkiismeretlenséggel kergetik a csöppségeket a kuckóba, ha nem a konyhába a cselédek közé! Csakhogy ne zavarják a szülőket kedvteléseikben. Mikor aztán az égi angyal leszáll egy-egy helyre, hogy puha karjába ölelje azt a kicsi jószágot, kinek nem adták meg azt, amire joga lett volna, bizony felébred a lelkiismeret; akkor aztán adnának és tennének mindent, csak még-egyszer visszajöhetne közbük. Csakhogy a kicsike

jobb helyen van immár; mennyei virágos réten játszik és boldogan mosolyogva néz le balga szüleire. A míg köztök élt, játéka a poros sarokban heverték; ha nyugösködött, rendreutastó szavakkal feleltek, mert a modern anyának sajna kevés ideje marad arra, hogy gyermekével bajlódjék. De hát szerencsére vannak itt is kivételek és ezeket vegyük példának. Azok, a kik megértik, hogy a gyermekek testi és lelki nevelését a legzsengőbb korban kell megkezdeni, a magok viszonyaihoz mérten igyekeznek mindent megadni, amire a kicsikének szükségük van. Tudják mily fontos szerepe van a gyermekszobának és a „saroknak“ Sokszor bizony nagy fejtörést okoz az, hogy kicsi lakásban hogyan feleljünk meg a többféle kívánalomnak. Nem mindenki adhat külön szobát gyermekeinek. Már most az, a ki ezt nem teheti, az engedjen át legalább egy ablak előtti részt a gyermekeinek, ha mindjárt az ugynevezett és féltett „szalont“ kellene is ezzel elcsuntyítani. Hadd legyen egy kis kényelmes helyük, ahol játszhatnak, rajzolgathatnak, pajkoskodhatnak; ahova édesapa bejön látogatóba, ahol anyuska leül és játszik velük és mesél nekik; egy szóval: hadd legyen ez olyan hely, mely az övék.

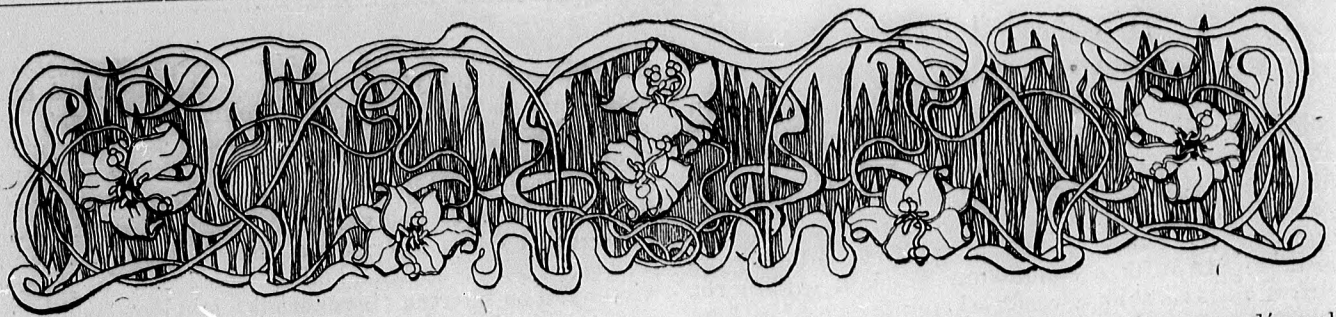
Ilyen kis „lopott“ gyermekszobát, sarkot mutatunk, melyben 2—3 gyermek elfér. Van benne néhány szék, asztal, neg egy játékszekrény. Az ajtós oldalon tartják a finomabb féltettebb játékokat, esetleg valami kis kézimunkát; a függönnyel elfedettben pedig elfér a kocsi, ló, a különböző és egyéb sok mindenféle apróság. Szoktassuk a kicsikéket hozzá, hogy a kis birodalmukban rendet tartsanak és a port a játék előtt magok letöröljék. Néhány cserépvirágot is tegyünk oda, meg egy csinos függönnyt, mert a gyermek szeme mindent lát, mindent észrevesz és nem is hisszük, mily élénken vésődnek be a gyermekek emlékei a lelkébe. Már pedig ha azt

Vasalt bársonypárna.

akarjuk, hogy az életbe kedves, kellemes, szép képet vigyen a zsenge lélek magával, magunknak kell ezen fáradoznunk és ebben a főfeladat az anyáé. A kis butorokra állatképeket fessünk vagy éges-sünk. Nagyon tetszetősek a mesékből vett alakok is. A függönyre is rávarrhatunk néhány madarat vagy egyszerű tréfás szélmintát is. Egy sor puposteve vagy elefánt mulattatja a gyermeket és foglalkoztatja a kis esztét. Természetesen úgy a butornak, mint a függőnynek könnyen tisztíthatónak kell lennie, hogy a betegségek csirái ne tudjanak megfészkelni benne. Mert a csinosság mellett a gyermekszobának a legfőbb kellelé a tisztaság — egészségügyi szempontból. A kis butor rajzát olvasóink megkaphatják a rajzműhelyünkben.

Verandára való virágállvány. Az egyszerű és mégis igen szép hatású virágállványt csekély költséggel előállíthatjuk. Asztalosnál rajz szerint megcsinál-tathatjuk az állványt és akkor tetszés szerinti fapáccal bevonjuk. Különösen fenyőfából igen olcsó és azon a pác nagyon szép. Ha égetéssel, vagy faragással akarjuk diszíteni, akkor valamivel tömörebb fát használjunk hozzá, hársfát vagy esetleg juhart. A kockás diszitést égetéssel vagy faragással végezzük, szint-egy a négy lábán levő szivalaku diszt is. Miután ezzel készen vagyunk, pácoljuk be zöld, barna, vagy maha-

goni színre és végül fénytelen kencével huzzuk be az egészet. (Fapácolásról lakkozásról és viaszkozásról volt szó az előbbi évfolyamokban.) Csinos még a következő összeállítás is: ha olajzöld színű páccal és bronzveretekkel díszítjük. Ez esetben a felső perimére betéteket alkalmazunk, melyet a minta szerint kockásan bronzszínű fémszalaggal verünk ki. Ugyanilyen bronzozetta díszíti a lábakat. A virágok alá plétát teszünk, hogy a pácolt fát víz ne érje.

Vasalt bársonypárna. Négyszögletes darab pávakék selyembársonyra (lehet bármily más színűre is) átszurjuk a mintát és különféle vasakkal fényesre vasaljuk. Némely bársony már magában gyöngyházfényben tündöklök vasalás után, a melyik pedig nem, ott segíthetünk pácfestékekkel rajta. A kissé stilizált pávatollakat megfelelő természetes tollon látható színekkel festjük.

A Tündér Ujjak rajzműhelye.

Szükségét látjuk annak, hogy kézimunkához, iparművészeti tárgyak díszítéséhez kellő utasítással jó mintákat adjunk olvasóinknak. Általános a panasz a jobb ízlést keresők között, hogy nehezen lehet jó, eredeti és szép mintákhoz jutni. Mert vagy drága pénzén kell az egész munkát megvenni, vagy tervezetnie kell egy mintát s ha nem, a kézimunka kereskedések tucat munkáira van a közönség utalva.

Ezen az elég nagy hiányon óhajtunk némiképp segíteni, a mikor a közönségnek kívánságához képest időről-időre bármely mintát megrajzoltatunk tetszés szerinti alakban vagy nagyságban.

A hogy egy szoknya szabásához jó minta kell, úgy szükséges bármely iparművészeti munkához is a jól megválasztott minta, a mi nem csak hogy éppen akárhogy rá legyen pacsmagolva és kész az ajándék; hanem a tárgyat, anyagot és alakot, vagy stilszerűségét tekintetbe véve megfelelő legyen. Ezért forduljanak hozzánk bizalommal bármily ide vágó kérdésnél.

A mintákat rajzolva, vagy átszurva másolópapíron, vagy vászonon csekély önköltségi árban küldjük az illető címére. Megbízásokat a *Tündér Ujjak* rajzműhelyébe kérünk VIII., Rökk Szilárd-utca 4. a *Divat Ujság* szerkesztőségébe, vagy a műhely vezetőjéhez: *Treitz Péternéhez* II., Zárda-utca 55.

Szerkesztői üzenetek.

S. Józsefné. Akár festett, akár himzett napernyőkre küldünk mintát, esetleg kiszabva és megkezdve is. Tessék csak mielőbb megírni melyet óhajt virággal, vagy egyéb díszítéssel? point-lace behuzat mindég divat, és bármely ruhához illik. Különösen díszes az arannyal átszótt szalaggal varrt, melvet sárga selyemmel borított. Kerti vászonernyőkre is kaphat nagyság bármily mintát természetes nagyságban átszurkálva úgy, hogy csak át kell dörzsölni és rögtön festheti. A mai számban hoztunk az e fajta festéshez egy kis utasítást. A mintákat pár nap alatt is megkaphatja.

T-y. I. Éppen a mai számban hoztuk egy verandára való virágállvány rajzát. Mintáját tetszés szerinti nagyságban megrendelheti (akár az asztalosnak való rajzot is) a *Tündér Ujjak* műhelyében. Pár hatosba kerül. Többi kérdésére levél meggy. Máskor válaszbélyeget kérünk.

I. P. 1. Sajnáljuk de azt majd csak levélben írjuk meg a mint sorra kerül. 2. Igen finom hatású lesz, különösen az említett két színben. Zöld és lila helyesen megválasztva szintén ajánlatos. 3. A festék kereskedő küldi még e héten. Biztos lehet, hogy tisztításkor sem veszít színéből. 4. Erre nézve S. Józsefnének szóló feleletet szíveskedjék elolvasni. 5. Azt a nagytást is elkészítjük a műhelyben, talán 6 koronába kerül. Átszurkálva valamivel többbe.

Alföldi asszony. Ne hozasson kezdett munkát annál inkább, mert a hogy írja, nem sürgős. Irja le, hogy és milyen gondolt? És vagy utasítást adunk hogyan rajzolja, vagy meg csináltatjuk a rajzot. Ha bármily kezdetlegesen tudná is (kevés rajztudással) kifejezni ideáját, higgye el, mindenképp értékesebb, mint a tucatmunka, a mit boltokban kap. Annál inkább, ha a menyasszonynak kényes ízlése van! Csak bátorság! Szívesen segítünk bármiben.

Jolla. Ez már lehetetlen! Nem gondolja, hogy inkább nevétséges lenne mint eredeti. Szolid magyar leány ilyet nem vesz magára, pedig ön biztosan annak tartja magát.

Festőné. Külön nem lehet, csak a *Divat Ujság*-gal. Hisz oly potom ára van az egész lapnak, 2 korona 20 fillér negyedévre és annyit ad ezért a kevéssért, különben is a legpraktikusabban és a leggondosabban szerkesztett magyar divatlapunk. A *Tündér Ujjak* korábbi számaiban megtalálja. Szeptemberi számban hozunk legyezöket és utasítást. Ha előbb kellene, tessék megírni, a műhelyben megkaphatja.

A-fy D. né. Brassó. Köszönjük. Bizony jobb lenne, ha többször jelenhetne meg, de ha sürgős, csak tessék rögtön megküldeni az adatokat és elintézzük. Valami kevés és jól alkalmazott égetés mindenesetre emelné, ugyszintén használhatna valami szép tompaszintű opálüveget a kis ajtókra. De ha fémpántokat tétet rá (és ezeknek szép művészesek rajzuk van), szintén előkelő és nyugodtabb hatású. Az egyéni ízlés dolga. Várjuk határozatát.

K-ch. Dénes. Feljegyeztük és a mintáinkat, felelünk. A másik dologban forduljon levéllel *Treitz Péternéhez* II., Zárda-utca 55. Ő leginkább szolgálhat felvilágosítással. Ha még lehetőséges, úgy megcsinálhatja arra az időre. Ha az írómappa már meg van montirozva, domboritani nem lehet, de lehet vágni, pácolni, festeni, aranyozni stb. Az ellenző ebédlőbe, vagy férfiszobába készül? Legszebb lenne, ha a keretet is mindjárt együtt terveznék a mintával, művészesebb.

Haza-Haza. Reméljük már itthon van és megtalálja kérdésére a feleletet. A legyezölapot ne szabja ki előre, hisz könnyebb rá mára feszíteni egészben. A gyárakban minden állványhoz megvan a szövet szabása. Csak vékony vonalakkal jelezze, mekkorára akarja. Ha valami értékes munka, akkor okvetlen gondoskodjék előbb az állványról vagy hozassa meg a szabást, mert különben vagy kicsi a szövet, vagy levágnak a rajzból. Külön állványt készíttetni pénzkidobás lenne, ez csak különösen nagy értékű rajznál vagy festményénél, vagy ha külön e célra terveztük az állványt is, volna ésszerű. Ha csak valami művészi becsü dologról nincs szó, nem érdemes. Gyöngyházállványt kaphat 12-15 forintól kezdve. Ha sietős, úgy levélben felelünk, a címet is küldjük.

Anna Pécs. Azért külön igazán nem érdemes feljönni, levélbeni utasításból is könnyen megtanulja az égetőgépet kezelni. Már több tanítvány tökélesítette magát, valamely technikában levélbeli tanulással is, de persze nem oly lélekszakadva, mint ön óhajtja. Különben városunkban van alkalma ezt a vasalást megtanulni. Bármikor jön, szívesen látjuk. Vagy ha tetszik, levelet írunk. Mintákat hogyan kapna. Tévesen informálta, a ki azt mondta, hogy csak a tanítványok kapnak. Azok a tanulók alatt használták ingyen, különben pedig csekély önköltségi áron